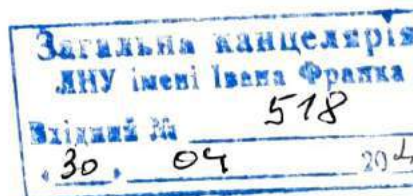

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора філологічних наук,
професора Єсипенко Надії Григорівни
про дисертацію **БІЛИНСЬКОЇ ОЛЬГИ ОМЕЛЯНІВНИ**
**«Інтеграція романського компонента до лексемно-
деривативного складу англійської мови
(на матеріалі дієслівних етимонів)»**,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за
спеціальністю 10.02.04 – германські мови

Рецензовану дисертацію Ольги Омелянівни Білінської присвячено проблематиці історичного словотвору англійської мови, а саме, вивченню романських впливів та інтегративних наслідків міжмовного контактування у формуванні англійських дієслів-деривативів. У роботі зосереджено увагу на змістових, формальних, хронологічних, етимологічних та контактних характеристиках дієслів англійської мови. Дослідження проведено у руслі історичної дериватології англійської мови, а теоретичні положення розгляду цієї теми сформульовано в межах емпірично-корпусного, історично-лексикографічного та зовнішньо-інтерпретаційного підходах у вивченні віддієслівного дериватарію. Дисертація ґрунтується на положеннях контактної етимології (Р. Майлхаммер, Ф. Деркін), а також на засадах сучасної текстової медієвістики англійської мови (Я. Фісяк, Д. Кастовський, Є. Велна, ін.), синхронної та історичної англістики (В. П. Секірін, Ю. О. Жлуктенко). На підставі верифікації за допомогою історичних та етимологічних словників Ольга Омелянівна провела суцільну паспортизацію дієслівних етимонів та вперше крізь призму проблематики контактної лексикології здійснила спробу дослідити процеси входження запозичень в англійську мову й детально дослідила лексемно-деривативний склад романських етимонів у широкій діахронії.

Не викликає сумніву, що обсяг матеріалу, а це словотворення від понад 7000 дієслів, дібраних з корпусного представлення і текстових прототипів, достатній для висновків про французькі запозичення та тлумачення словотвірного потенціалу суфіксальних моделей лексемно-деривативного складу англійської мови.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у тому, що вона включає елементи історичної соціолінгвістики та культурної лінгвістики, історичної корпусної лінгвістики та електронно-когнітивного моделювання в історичному словотворі. Вперше досліджується повний лексемно-деривативний обсяг дієслова з опорою на тенденції середньоанглійського періоду та з увагою до нарощуваного лексикогенезу пізнішого часу.

З огляду на зазначене, цілком логічним вважаємо подане авторкою обґрунтування теми і широку методологію дослідження, а його актуальність не викликає сумніву з урахуванням недостатнього розрізнення запозичальності дієслова під час часового формування лексемно-деривативного складу англійської мови.

Обґрунтування мети в роботі зумовило окреслення дев'яти завдань, котрі, як свідчить викладений зміст, були досить успішно вирішені, а їх імплементація стосовно об'єкту і предмета дає підстави констатувати, що представлене дослідження має всі ознаки ґрунтовної кандидатської дисертації. У ній є актуальність, наукова новизна, практична цінність та певний особистий внесок дисертантки у історичну дериватологію.

Випрацювана О.О.Білінською комплексна методика дослідження англійських похідних від дієслів, що виникли у контактному ракурсі англословян і франкофонів середньоанглійського періоду, може бути застосована для аналізу історичного словотворення інших лексико-граматичних класів слів англійської мови. Така полімодальна методика включає елементи методів, притаманних історичній соціолінгвістиці та лінгвокультурології, історичній корпусній лінгвістиці та електронно-когнітивному моделюванню в історичному словотворі.

Напрацювання Ольги Омелянівни Білінської достатньою мірою навантажені і в прикладному аспекті, вони можуть бути досить ефективно використаними в практиці вищої освіти, зокрема: в навчальній роботі (у нормативних теоретичних курсах з історії англійської мови, а також у розробці й упровадженні нових спецкурсів з контактного мовознавства,

моделювання лексичних об'єктів, історичного корпусного мовознавства тощо); у науково-дослідницькій роботі (при виконанні дипломних робіт і кандидатських дисертацій).

Сам текст наукової праці викладено на високому науково-теоретичному рівні, адже дисертантка засвідчила володіння необхідною науковою термінологією для обґрунтованого опису історичних тенденцій дієслівного лексикогенезу. Дисертацію оформлено згідно з існуючими стандартами і кваліфікаційними вимогами. Дисертація релевантно та достатньою мірою супроводжується ілюстративним матеріалом, а викладений матеріал унаочнюється 6 рисунками, вражають об'ємні додатки: у додатку А подано повний перелік спільнокореневих віддієслівних парадигм із відзначеною архаїкою; додаток Б включає корпусні верифікації гібридних утворів від споконвічних основ періоду контактної взаємодії; додаток В містить перелік усіх засвідчених випадків варіативності суфіксів; у додатку Г містяться додаткові рисунки, що ілюструють результати аналізу деривативів. На наш погляд, запропоновані додатки можна використовувати як довідниковий матеріал про архаїчний пласт словникового складу англійської мови, а також як систематизовану картотеку прикладів для вивчення смислового розрізнення суфіксів у корпусах сучасної англійської мови, у зіставному вивченні словотвірних моделей англійської і французької мов, для актуальних дослідницьких проектів в історичній та контактній лексикології англійської мови.

Основні результати дослідження знайшли своє відбиття у 31 науковій публікації: з них 11 одноосібних статей опубліковано у вітчизняних фахових виданнях, 3 статті видані в іноземних наукових журналах. Окрім того, дисертацію апробовано на 22 міжнародних наукових і науково-практичних конференціях, її зміст адекватно і об'єктивно висвітлено в представленому на розгляд опонента авторефераті.

Основна увага у першому розділі дисертації «ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНТАКТНОЇ ДЕРИВАТОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКОГО ДІЄСЛОВА» зосереджена на вивченні

дієслівних проникнень у теоріях запозичення та мовних контактів (п.1.1), розглянуто природу та наслідки романського впливу на організацію спільнокореневих груп віддієслівної лексики (п. 1.2.), запропоновано моделі дослідження дериватарію дієслів та їхніх однокореневих похідних, окреслені основні етапи аналізу (п.1.3.). Ґрунтовний теоретичний фундамент роботи складають використані та узагальнені досягнення сучасної контактної дериватології, яка розглядає запозичення як «проникнення, інфільтрації, вкраплення, лексичні чужинці, копії або етимони, лексичні конфлікти, трансфери».

Ґрунтовно описує Ольга Омелянівна дієслова романської етимології з індивідуальними суфіксами у другому розділі «ДІЄСЛІВНО-СУФІКСАЛЬНІ ВІДНОСИНИ У КОНТАКТНІЙ ДЕРИВАТОЛОГІЇ», обґрунтовує словотвірну активність дієслівних основ (п.2.3), вивчає прототипні розміщення дієслова у словотвірній парі (п.2.4), досліджує гетеронімію дієслівної основи й суфікса (п.2.5) й описує випадки конкурентності спільнокореневих похідних із суфіксами споконвічного походження (п.2.6). Дисертантка простежила контекстуалізацію усіх випадків гібридності у словотворі споконвічних дієслів на матеріалі текстових прототипів середньоанглійського періоду. Запропоновано додаткові способи текстової верифікації. Виявлено інвентарне заповнення конфігурацій парної та множинної конкурентності суфіксів у спільнокореновому словотворі, зроблено спробу реконструкції контактних імплікатур під час вивчення гібридизації у словотворі.

У третьому розділі «ДІЄСЛІВНО-ПАРАДИГМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ У КОНТАКТНІЙ ДЕРИВАТОЛОГІЇ» авторка моделює пари похідних в історичному дериватарії (п.3.1, 3.2, 3.4), зосереджуючи увагу на ознаковій і субстантивній похідності від романських дієслівних запозичень (п.3.1. і п.3.2..) та на ознакових дериватах серед номіналізацій і фактивів (п. 3.3, п.3.3.1). Дослідниця розглядає романські суфікси у парадигмах від споконвічних дієслів (п.3.3.1) і паралельну морфологію похідних у контактній дериватології (3.4). О.О.Білинська визначила словотвірне гніздо як одне з основоположних понять дериватології (с.170). Дисертантка розглянула різні

аспекти зумовленості в усіх парних співвідношеннях дериватів від дієслів французької та латинської контактної-етимологічної віднесеності, апробувала засади системно-квантитативної морфології в історичному словотворі від англійського дієслова. Ольга Омелянівна звернула увагу на ефекти гібридизації парадигм та вияви паралельної морфології у ділянках словотвірних гнізд. На підставі апробованої запитної моделі вона подала підрахунки дієслівно-деривативних парадигм у текстових прототипах.

Якісна репрезентація фактологічного матеріалу, кваліфікована селекція прикладів, глибокий аналіз ужитих у первинних текстах англійської мови дієслівних деривативів дають підстави вважати працю Ольги Омелянівни Білінської плідною, вагомою та перспективною для подальших досліджень проблем історичної дериватології.

Разом з тим, кваліфікуючи рецензовану дисертацію як багатопланове серйозне дослідження, хочемо зосередитись на деяких недоглядах та побажаннях:

1. Дисертаційне дослідження має широке теоретичне підґрунтя, в ньому детально зазначені вивчення французьких впливів на англійську мову та описані апробовані підходи до студій дієслівних запозичень як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями, що, безумовно, свідчить про наукову ерудицію авторки. Проте зосередження уваги на багатоаспектній палітрі існуючих теоретико-методологічних розвідок інколи заважало прослідкувати авторську траєкторію дослідження з чітко окресленими етапами дослідження і використаними методами на кожному з них. Зокрема, у роботі червоною ниткою проходить когнітивно-електронна модель/моделювання дієслівного дериватарію (згадки про яку знаходимо на с.22-27, 46-47, 101 та ін.), проте додаткового пояснення вимагає когнітивний складник моделі, який не знайшов чіткого теоретичного і практичного відображення у роботі.

Одним із дев'яти завдань дослідження було оцінити зібраний матеріал з погляду актуальних завдань сучасної історичної англістики, а саме, динамічної моделі Шнайдера (с.23). Загалом динамічна модель німецького лінгвіста Едгара Шнайдера має на меті проілюструвати розвиток діалектів англійської мови з

початком колоніальної епохи Великобританії; як історія й мовна екологія визначають мовні структури в різних варіантах англійської мови; як зберігаються мовні та соціальні ідентичності. Тому цікаво було б дізнатися, яким чином ця модель була використана і до яких висновків прийшла дисертантка, використовуючи динамічну модель Шнайдера при вивченні словотвірних дієслівних запозичень. Припускаємо, що саме вивчення контакту французької й англійської мов і його впливу на структурні особливості лексем середньоанглійського періоду могло дозволити використати динамічну модель Шнайдера певним чином.

2. Певного уточнення вимагає матеріал дослідження. У вступі дисертації зазначено, що матеріал складається з однорідного щодо контактності та етимології і неоднорідного сегментів загальною кількістю понад 7000 дієслів. Понад 2500 дієслів належали до текстів середньоанглійського періоду. Слід було уточнити в матеріалі розвідки, скільки текстів було проаналізовано, і що авторка вкладає в поняття «текстового прототипу» (с.21).

3. Вивчаючи словотвірні особливості дієслів середньо англійського періоду Ольга Омелянівна часто оперує такими термінами, як «прецедентний текст дієслів» (с.73), «текстовий прецедент» (с.69), «прецедентний суфікс» (с. 101), «суфіксальний прецедент» (с.119), «прецедентний утвір» (с.257), «прецедентний дериватив» (с. 165), «прецедентність словотвірного прототипу» (с.148). Було б варто уточнити, як дисертантка тлумачить прецедентність і наскільки «прецедентний текст дієслів» співвідноситься з поняттям «прецедентного тексту» Юрія Миколайовича Караулова чи Вікторії Володимирівни Красних, які у своїх визначеннях опираються на пізнавальну діяльність мовної особистості і когнітивну базу лінгвокультурної спільноти.

4. Робота написана гарною українською мовою, проте трапляються випадки вживань кальок чи транскрибованих слів, на кшталт, «англійський рефлекс» (с.68), «віковий диференціал» (с.148), «атракція» (с.170), «комплементарний» (с.146), «конституент» (с.104), «інтерферуючий ланцюжок» (с.200) та ін., а також діалектизми, наприклад, «синонімічні утвори» (с. 121), «препарована методика» (с.23).

Слід зауважити, що висловлені критичні зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації як оригінального за задумом та виконанням, і як наслідок, завершеного наукового дослідження. Дисертація БІЛИНСЬКОЇ ОЛЬГИ ОМЕЛЯНІВНИ «Інтеграція романського компонента до лексемо-деривативного складу англійської мови (на матеріалі дієслівних етимонів)», повністю відповідає вимогам "Порядку присудження наукових ступенів", затвердженого постановою КМУ № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р.), а його авторка, Білинська Ольга Омелянівна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04. – германські мови.

Офіційний опонент
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри англійської мови
Чернівецького національного
університету ім. Юрія Федьковича

Надія ЄСИПЕНКО

